

SUGESTII PRIVIND PREDAREA-ÎNVĂȚAREA RELAȚIILOR SEMANTICO-TEXTUALE PENTRU STUDENȚII STRĂINI

Lidia STRAH

Universitatea de Stat din Moldova

În predarea unei limbi străine o deosebită importanță au principiile lingvistice ale textului de diferite niveluri, iar aspectele tipice ale textului sunt destinate pentru a forma o competență de vorbire.

Cerințele față de textele explicative și de sinteză trebuie să țină cont de dezvoltarea abilităților de comunicare și impun o interpretare orientată spre o comunicare accesibilă studentului străin.

Cuvinte-cheie: *elemente formative; text-tip; texte informative, descriptive, narative, de comunicare; text explicativ; text de sinteză; comunicare productivă; comunicare accesibilă.*

THE SUGGESTIONS OF TEACH-LEARN IN THE RELATIONS TEXTUAL-SEMANTICS FOR FOREIGNERS STUDENTS

Theoretical and practical principles referring to text, determine methodical organization of teaching materials.

This paper aims to discover the peculiarities of the text in terms of methodology of teaching Romanian language to students, who speak other language.

As well, we tried to select texts, to use them as contents and nuance of teaching-learning and evaluating processes in Romanian language to student who speak other language.

Keywords: *communicative-practical legitimate; typical text; monologue text; informative texts; descriptive, narrative, communicative, leading texts; synthesis caption; productive communication.*

Astăzi, când trăim într-un timp al schimbărilor, când ființa umană caută noi sensuri ale existenței sale, înțelegerea lumii contemporane are la bază actul comunicativ – ca act primordial. În acest context, achiziționarea unei limbi (în cazul de față a limbii române) implică dinamizarea unei scheme de tip acțional, care se axează atât pe competențele generale ale studentului, cât și pe competențele specifice, care pot fi formate și dezvoltate în baza diverselor elemente formative. Unul dintre acestea este textul instructiv ca factor determinativ, deoarece prin însăși esența sa ca fenomen comunicațional implică perceperea de către student a conținutului în care urmează să acționeze.

De aceea, pentru predarea unei limbi străine o mare importanță au principiile lingvisticii textului de diverse niveluri. Unul dintre acestea este principiul prezentării frazice a textului ce se reflectă în descrierea mijloacelor lingvistice care servesc la exprimarea relațiilor dintre enunțuri.

Astfel, utilizarea articolului hotărât în limbile germană, engleză și franceză trebuie să fie explicată sub aspectul definirii sau nedefinirii obiectului și, prin urmare, este cunoscută utilizarea termenilor care țin locul unor cuvinte în propoziție, factor ce este, de regulă, obiectul de explicație gramaticală și lexicală.

De aceea, indicațiile privind distincțiile de aplicare a lor sunt conștientizate în procesul de studii, sunt însușite prin exercițiu. Comparăm, de exemplu, forma și utilizarea pronumelor posesive:

germ.	<i>sein</i>	<i>ihr</i>	<i>ihre</i>	rom.	<i>lui</i>	<i>ei</i>	<i>lor</i>
engl.	<i>his</i>	<i>her</i>	<i>thei</i>	rom.	<i>său</i>	<i>sa</i>	
franc.	<i>son</i>	<i>sa</i>	<i>ses</i>	rom.	<i>său</i>	<i>sa</i>	<i>la</i>

În mod similar sunt studiate și morfemele, și construcțiile perifrastice ce exprimă timpul, modul, aspectul acțiunii, chiar dacă la întocmirea regulilor nu se ia în considerare, în măsura cuvenită, aspectul situativ sau aspectul relațiilor dintre propoziții.

Există, de asemenea, în limbile examinate și elementele de bază ale propoziției și, deseori, acestea coincid funcțional și structural; de exemplu, intonația, accentul în frază, emfază și contrapunerea, consecutivitatea părților de propoziție, relația temă-remă. În manuale se acordă o deosebită atenție distincțiilor dintre acestea (comparați intonația în propozițiile atributive și disjunctiv-interogative din engleză), utilizarea structurilor perifrastice în locul emfazei în limbile engleză și franceză: *It's he who...*, *C'est lui qui...*, în germană: *Er ist...*, în română: *El...*

În acest context, putem menționa că mijloacele expresive la fel sunt cunoscute în toate limbile și deseori coincid. Răspunsul afirmativ la întrebarea care constă dintr-o propoziție este un fenomen general firesc. Cerința de a se răspunde prin propoziții întregi, deseori întâlnită la predarea unei limbi străine, poate fi justificată și tolerată din punctul de vedere al teoriei de predare a limbii, sub aspect comunicativ, însă astfel de răspunsuri nu sunt recomandabile. La predarea unei limbi este necesar, în primul rând, să se comunice mijloacele lexicale ce corespund textului, fără a da vreun fel de „gramatică textuală” suplimentară. Acest fapt, de asemenea, corespunde principiilor referitoare la relațiile semantico-textuale și la legitățile comunicativ-practice. Restabilirea cuvintelor-cheie prin elementele ce le înlocuiesc – sinonime, antonime, explicații – este un fenomen comun în toate limbile. Însă, principalul aspect este cunoașterea sinonimelor și explicațiilor posibile, iar factorii situației de vorbire devin cunoscuți studentului din experiența diverselor situații din cultura proprie.

Alte aspecte tipice textului, cum ar fi: separarea tematico-logică, reglarea comunicării în baza caracterului adecvat al intențiilor și al situațiilor de utilizare, nu sunt destinate pentru a fi comunicate imediat studenților străini care au deja formată o competență de vorbire.

Principiile teoretice referitoare la text trebuie să determine, în mare măsură, organizarea lor în materialele didactice (în primul rând, în manuale) și în metodică de predare a profesorului, așa încât condițiile și rezultatul instruirii să corespundă cerințelor practice de comunicare. Este necesar a dirija în permanență activitatea studenților străini, pentru a fi obținute cunoștințele explicite de tip comunicativ teoretic și textual. Dar, întâi de toate, este foarte important de a forma abilități de comunicare verbală. Descoperirea particularităților textului din punctul de vedere al metodicii de predare a limbii române pentru studenții străini include examinarea acestuia ca:

- ✓ bază pentru dobândirea unor cunoștințe lingvistice și enciclopedice;
- ✓ mijloace de instruire pentru diverse tipuri de activitate verbală (audiere, vorbire, lectură, scriere);
- ✓ rezultatul apreciat și însușit al procesului de predare-învățare ce presupune studiul și instruirea.

Pentru procesul de instruire a studenților străini servesc ca bază textele care:

- ✓ conțin informații prețioase ce explică motivele;
- ✓ corespund intereselor și posibilităților de receptare a studenților străini dintr-un anumit grup, conform vârstei și cursului de predare;
- ✓ conțin un material de limbă română care trebuie să fie utilizat și pe care trebuie să-l însușească studenții străini pentru a-și dezvolta abilitățile comunicative;
- ✓ prezintă procedee ce sunt utilizate în scopul formării și dezvoltării intențiilor de comunicare;
- ✓ prezintă modele logico-obiectuale și verbal-situative.

Pornind de la aceste constatări, putem afirma că textele didactice trebuie să fie structurate în dependență de scopurile și tematica pe care o conțin. La selectarea lor este necesar a se lua în considerare limba, conținutul și organizarea metodică. Astfel, textele didactice ar putea fi clasificate în:

- ✓ texte-monolog, texte-dialog sau mixte după numărul de studenți străini incluși în activitatea de comunicare;
- ✓ texte informative, descriptive, narative;
- ✓ texte de comunicare cu caracter cotidian, publicistic, științifico-popular și literar-artistic sub aspect funcțional-stilistic;
- ✓ texte ce conțin informație nouă, redusă parțial;
- ✓ texte ce conțin un anumit număr de fenomene lexicale și gramaticale necunoscute sau nesemnificate – sub aspectul structural al limbii române vorbite;
- ✓ texte ce au ca destinație vorbirea, scrisul, audierea și lectura – după activitatea de vorbire intenționată ce se desfășoară odată cu procesul de predare-învățare a limbii române ca limbă străină.

Toate aceste tipuri de text trebuie, în mod obligatoriu, să fie puse la baza planificării procesului de instruire a profesorului. În anumite condiții (corespunderea lingvistică și conținutul a posibilităților de însușire a limbii), aceste tipuri de texte pot fi, în același timp, conținuturi și mijloace ale proceselor de învățare și de instruire, mai ales atunci când este vorba de lectură sau de audiere. Textul de bază (din manual sau o informație dintr-un ziar), de regulă, are nevoie de o intervenție metodică pentru ca să devină o sursă efectivă de obținere a cunoștințelor și pentru a dezvolta abilitățile de vorbire ale studenților străini. Un atare text, pe care îl vom numi text-călăuză, trebuie:

- ✓ să capteze atenția studenților străini;
- ✓ să descrie întâmplări și evenimente actuale, interesante, importante sub aspect pragmatic;

- ✓ să aibă o structură inițiativă, care le-ar permite studenților să însușească conținutul și semnificația materialului lingvistic necunoscut prin intermediul așa-ziselor mijloace extralingvistice, mai cu seamă al mimicii, gesturilor și al altor mijloace de instruire, concrete sau intuitive.

Textul călăuză poate fi realizat sub formă de comunicare a profesorului, de comunicare înregistrată, sub formă de text pentru lectură sau de conversație între profesor și student. În corespundere cu aceasta, textul poate fi parafrazat sau poate apărea spontan în procesul de comunicare dintre profesor și studentul străin, în baza planificării orientate spre un anumit scop.

Textul călăuză poate fi consolidat sau completat în dependență de conținutul lui, de orientarea lingvistică și instructiv-educativă a acestuia. Pentru aceasta este nevoie, în special, de a:

- ✓ forma lanțuri de cuvinte de reper și a le scrie pe tablă sau a le înscrie pe casetă pentru a explica relațiile tematice, precum și mijloacele lexicale și gramaticale de coerență textuală;
- ✓ întrerupe răspunsul printr-o întrebare suplimentară pentru a verifica nivelul de înțelegere;
- ✓ cere repetarea unor propoziții pentru consolidarea cunoștințelor și pentru automatizarea utilizării lor.

Mesajul textului presupune nu conținutul ca atare, ci ansamblul expresiv, cu forma lui lingvistică și cu conținutul informațional, așa cum există în orice act de comunicare.

Astfel, așa-numitul *text explicativ de sinteză*, ca rezultat al comunicării, trebuie să-i demonstreze atât profesorului, cât și studentului străin:

- nivelul de trăinicie și de însușire a mijloacelor lingvistice, care sunt utilizate, cerute și așteptate în text și, în acest mod, nivelul de corectitudine și de corespundere cu norma;
- nivelul abilităților de a rezolva liber și în mai multe variante exercițiul dat în corespundere cu orientarea tematică și de conținut;
- capacitatea de a realiza corect conceptele de comunicare sub aspect lingvistic și situativ (invențiile, aprecierile).

În limitele activității la o temă anume, textele explicative de sinteză pot avea un nivel distinct al variantelor de vorbire și de conținut, adică o distanțare de textul călăuză.

Acestea pot avea drept conținut materia din texte aplicative de sinteză și pot direcționa la textul următor prin prisma unei noi orientări a scopului inițial. Pentru aceasta textele trebuie să fie însoțite de sarcinile și exercițiile respective.

Cerințele numeroase față de textele explicative de sinteză pot fi înaintate de către profesor în scopul diferențierii sau stimulării rezultatelor de însușire a limbii române de către studenții străini. La formularea sarcinii și a cerințelor trebuie să se țină cont de atmosfera din grupă, care poate genera un mediu firesc de comunicare. Într-un mediu „adecvat” realizarea comunicării este un rezultat al deficitului de informație, al necesității schimbului de opinii și al divergențelor existente. Un eveniment de comunicare servește, în fiecare caz aparte, la satisfacerea unor necesități personale sau determinate social. În procesul de instruire a studenților străini, necesitatea de comunicare și de informare a studenților, prezentată în texte, trebuie să fie dirijată metodic. Sarcina dată de profesor este determinată de scopurile instructiv-educative, de dezvoltarea abilităților de vorbire fundamentată atât teoretic, cât și practic, precum și de procedeele necesare pentru repetarea și consolidarea materiei. La alcătuirea textelor explicative de sinteză se acordă o atenție sporită mijloacelor lexicale și gramaticale, pe care studenții pot să le aplice în practică în măsura în care ei posedă limba. Elaborarea unei strategii verbale depinde, în mare parte, de faptul cât de bine studenții străini pot să prezinte, schematic, sarcina pe care trebuie să o însușească.

Textul explicativ de sinteză, propus să descopere nivelul posibilităților de vorbire, trebuie să fie asigurat, de regulă, cu indicatori auxiliari. Aceștia pot fi:

- a) prezentarea reperelor conținutale la formularea sarcinii de comunicare (SC) în limitele unei orientări la un răspuns oral în limba română („Vorbiți despre orașul natal, menționând, totodată, așezarea lui geografică, întreprinderile de bază și ceea ce produc ele, precum și raritățile, curiozitățile orașului”);
- b) în caz de necesitate, pot fi utilizate mijloace suplimentare;
- c) demonstrarea stimulărilor din arta plastică (unele tablouri, schițe etc.)

Următorul pas ar putea face posibilă combinarea diverselor repere ajutătoare. La formarea textului, datele pot fi repetate, amintite sau completate.

În schema propusă se poate observa că condițiile de completare a sarcinii din text (descrierea, comunicarea) sunt prezentate într-un mod mai simplist.

Pentru accesibilitate, *elementele de dirijare* (ED), utilizate de profesor, sunt notate înainte de rezolvarea parțială de către student, rezultate din *elementele conținutului* (EC), indiferent de faptul dacă este prezentat elementul de dirijare înainte sau în timpul activității studentului. Săgețile întrerupte indică variantele posibile ale transformării elementului *de dirijare*, ale elementului de conținut, de exprimare, unitățile D1 sau D2 sau diverse acțiuni de rectificare.

Prin acțiunea profesorului studentul străin receptează o instrucțiune care îl îndeamnă să realizeze, în mod corespunzător, o sarcină de *comunicare productivă* (CP) în limba română. În acest scop, printr-o constatare, trebuie să fie anunțat studenților rezultatul situativ și de comunicare așteptat. Prezentarea diverselor elemente detaliate permite studentului să clarifice ce așteaptă profesorul și că anume rezultatele acestea sunt esențiale pentru apreciere. În acțiunile studentului străin *elementele de dirijare* (ED) se transformă în *elemente de conținut* (EC) în corespundere cu premisele individuale și sunt formulate în enunțurile (E) monologului interior. În caz de nesiguranță în ceea ce privește cunoașterea limbii române, la acestea se alătură acțiunile intermediare în limba maternă, *structurile de suprafață* (E1D1). Structura de suprafață a limbii române (E1D2) este, prin includerea lui E1D1, o traducere directă sau rezultatul adaptării studentului străin la posibilitățile pe care i le acordă competența de cunoaștere a limbii române ca limbă străină pentru exprimare. *Verificarea* (V1) rezultatelor proprii poate influența alegerea și ordonarea elementelor de conținut urmărind asupra exprimării planificate, în acest scop, sau asupra realizării vorbirii ulterioare. *Acțiunile de verificare ale profesorului* (DV1) provoacă, în anumite condiții, pașii următori de dirijare și conduc spre evaluarea nivelului de însușire a studentului străin.

În felul acesta rezultatul final de dezvoltare a abilităților comunicative (în textul explicativ de sinteză) ale studentului respectiv reflectă, mai întâi de toate, capacitatea lui de a utiliza corect, în corespundere cu sarcina dată, mijloacele limbii române din punct de vedere semantic, gramatical și practic. Studentul străin demonstrează nivelul de însușire a elementelor funcționale și a regulilor ce se conțin în sistemul limbii române și în ce măsură le poate utiliza la realizarea sarcinii de comunicare sub forma unui text dat.

Cunoașterea legităților stabilite cu ajutorul cercetărilor teoretico-lingvistice ale textului, care țin de structura tematică și de conținut a diverselor categorii de text, precum și de condițiile formării lor, adecvate conceptului inițial, sunt premise esențiale pentru organizarea științifică fundamentată a textelor de bază și introductive, pentru formularea sarcinilor de comunicare. Principiile lingvistice ale textului nu iau în considerare de regulă, condițiile metodice și pedagogice care cer o interpretare orientată spre un scop bine determinat, ca să devină importante pentru scopurile pedagogice.

În procesul de interpretare a textului este foarte importantă competența pragmatică a studentului, care include utilizarea funcțională a resurselor lingvistice, bazându-se pe schemele acționale. De aceea, aplicarea rațională și fundamentată în plan metodic a textelor solicită și o cercetare întemeiată din punct de vedere metodic. Ea trebuie să studieze textul în funcție de instruirea filologică și generală a acestuia și în funcție de formarea și aprofundarea elementelor în corespundere cu convingerile și concepțiile despre lume ale studenților străini.

În același timp, cercetările trebuie să aibă ca scop elaborarea condițiilor ce ar corespunde cu logica procesului de instruire și, pe această bază, formularea concluziilor vizând alegerea, organizarea și adaptarea textului, privind sistemul de exerciții necesar pentru consolidarea cunoștințelor de limbă și măsurile de conducere în scopul interiorizării regulilor și elementelor lexico-gramaticale și structural-conținutale, precum și ale celor comunicative. În același timp, trebuie să se ia în considerare abilitățile generale de comunicare ale studenților străini, inclusiv abilitățile de utilizare a limbii române.

Însă, nu toate principiile lingvistice ale textului sunt obligatorii în aceeași măsură pentru lucrul metodic. De aceea, unele fenomene solicită o atenție deosebită în virtutea unui pericol sporit al interferenței.

În baza sintetizării diverselor idei, au fost făcute doar unele concluzii generale privind structurile și funcțiile textului și pregătirea studenților străini pentru lucrul asupra acestuia.

Bibliografie:

1. Ionescu-Ruxăndoiu L. Conversația (structuri și strategii) // Universitar, 1999.
2. Dijk Teun Van. Grammaires textuelles et structures narratives. - În: C.Chabrol (ed). Sémiotique narrative et textuelle. - Paris: Larousse, 1983, p.177-207.
3. Habermas J. Cunoaștere și comunicare. - București, 1983, p.91-117.

4. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. - Москва, 1987.
5. Москальская О.И. Грамматика текста. - Москва, 1983.
6. Pânzaru I. Practici ale interpretării de text. - Iași: Polirom, 1999.
7. Slama-Cazacu T. Psiholingvistica – o știință a comunicării. - București, 1999, p.259-417, 433-596.
8. Шамова А.Н. Когнитивный подход к обучению лексике: моделирование и реализация. - Нижний Новгород, 2006.

Prezentat la 01.11.2012